

Аліна Мазур,

здобувач вищої освіти

(Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини)

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ «ПРИРОДА» В ТЕКСТАХ ПІДРУЧНИКІВ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

На сучасному етапі розвитку освіти вербалізація концепту «природа» має важливе практичне значення, адже привертає увагу до тієї частини світу, яка є основою існування людини і суспільства та об'єктом людської діяльності. Модернізаційні процеси передбачають інтеграцію елементів знань про природу в єдину природничо-наукову картину світу на основі загальних законів і закономірностей природи під час вивчення природознавства, географії, біології, фізики та хімії тощо, створення навчального середовища, яке уможливає продуктивну освіту та забезпечує природовідповідність навчально-виховного процесу [3, с. 2].

У Тлумачному словнику сучасної української мови *природа* розглядається як органічний і неорганічний світ у всій сукупності й зв'язках, що є об'єктом людської діяльності й пізнання, все те, що первісно не створене діяльністю людини [4, с. 945]. За словами І. Ф. Надольного, *природа* – це та частина світу, яка протистоїть і взаємодіє з суспільством відносно нього; це природне середовище, в якому живе суспільство, а у широкому значенні вона охоплює обидва світи у своїй багатовимірності, тобто є синонімом зі словом *всесвіт* [5, с. 224].

Особливо важливою є чітка і правильна трансляція цього поняття для учнів початкової школи. Саме з дитинства дітям прививають любов до природи, виховують бережливе ставлення до неї, формують екологічну свідомість, привертають увагу до проблем навколишнього середовища, збереження тваринного та рослинного світу.

Матеріали підручників для початкової школи структурно складаються з емпіричних, теоретичних і практичних елементів процесу засвоєння знань. Завдяки цьому діти мають змогу читати, спостерігати, дивитися, слухати, співвідносити нову інформацію про природні об'єкти з раніше засвоєною і запам'ятовувати. Проаналізувавши зміст матеріалу таких підручників, можна звернути увагу, що в них переважають номінації реалій природи, бо саме ця категорія слів та словосполучень є доступною для сприйняття дітьми цієї вікової категорії. Хоча перцепція природи відбувається у досить широкому спектрі, але зміст підручників забезпечує точність, простоту, доступність і легкість сприймання матеріалу.

Залежно від предмету педагог застосовує різні методи трактування поняття «природа». Так, на уроках української мови і літературного читання, англійської мови можна подавати матеріал пояснювально-ілюстративним методом. При цьому учні сприймають вербалізований світ природи в процесі читання чи прослуховування цікавих розповідей, які на додачу вдало проілюстровані.

На уроках математики та інформатики, наприклад, застосовують частково-пошукові і репродуктивні методи, адже концепт природа відображений не лише за

допомогою семантичного наповнення слів в текстах. Це можуть бути загадки, ребуси, кросворди, завдання екологічного змісту.

Концепт, існуючи в слові та будучи «концентрацією змісту», презентує не лише поняття, але й емоційні оцінки, асоціації, образи, що характерні для певної культури [2, с. 102]. На уроках образотворчого і музичного мистецтв можна зобразити навколишню дійсність, або вивчити пісню про один із її елементів.

У процесі пізнання природи відбувається всебічний розвиток особистості учнів, формуються морально-етичні якості, навички природоохоронної діяльності тощо [1]. Предмет «Я досліджую світ» допомагає учням засвоїти поняття та порівнювати їх функціонування в мові. На таких уроках доцільно застосовувати дослідницькі методи, адже завдяки їм діти спостерігають за природними явищами, проводять експерименти, тобто вчаться самостійно пізнавати природу. Сприйняття та осмислення таких об'єктів здійснюється через призму власного досвіду та індивідуального ставлення до нього, а оперативні змістові одиниці виступають посередником між словами і дійсністю [2, с. 103].

Отже, можна зазначити, що засобом репрезентації концепту «природа» можуть бути тексти підручників для початкової школи з різних предметів. Засвоюючи певні поняття за допомогою усного та писемного мовлення, графічних зображень, спостережень за навколишнім середовищем, учні формують природничу компетентність, яка передбачає розвиток допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, формулювати припущення та робити висновки, на основі засвоєного матеріалу пізнавати себе і навколишній світ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грошовенко О. П., Присяжнюк Л. А. Формування природознавчої компетентності молодших школярів. *Педагогічні науки*. 2017. Вип. 78. С. 74–79.
2. Серебрянська І. М., Заवоротько Т. М. Мовна репрезентація концептів природи у текстах друкованих змі. *Філологічні трактати*. 2012. Том 4. №3. С. 102–108.
3. Теоретичні та методичні засади інтеграції природничо-наукової освіти основної школи: посібник / Ільченко В.Р., Гуз К.Ж, Ільченко О.Г., та ін. Київ : Видавничий дім «Сам», 2017. 320 с.
4. Тлумачний словник української мови / за ред. В. С. Калашника. Харків : Прапор, 2002. 992 с.
5. Філософія: навч. посіб. / за ред. І.Ф. Надольного. 3-тє вид., стер. Київ : Вікар, 2003. 457 с.